

ნოღარ შენგელია

ოსმალთა ისტორიკოსის მუნეჯიმ-ბაშის ცნობები ლალა მუსტაფა ფაშას ამიერკავკასიის ჰეხანეზარ ლაშქრობის შესახებ

ოსმალურ ისტორიოგრაფიაში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს XVII საუკუნის მეორე ნახევრის მეისტორიეს აჰმედ იბნ ლუთფულაჰს (გარდაიცვალა მექაში 1702 წელს), რომელიც მუნეჯიმ-ბაშის („მთავარი ასტრონომი“) სახელით არის ცნობილი. იგი წარმოშობით სალონიკელი თურქი იყო. მისი დაბადების თარიღი ზუსტად არ არის ცნობილი. 1667/8 წელს ის გახდა სულთნის კარის ასტრონომი. 1687 წელს გაიგზავნა ეგვიპტეში, იქიდან წავიდა მექაში და გახდა სასულიერო პირი — შეიხი. იყო აგრეთვე მედინაში. მუნეჯიმ-ბაშის ეკუთვნის არაბულ ენაზე შედგენილი თხზულება „ჯამი ად-დუვალ“ („დინასტიათა კრებული“). ეს თხზულება ძირითადად წარმოადგენს კომპილაციას. წინამორბედი ისტორიკოსების თხზულებაში დაცული ცნობების კრებულს. მიუხედავად წყაროს ანეთი ხასიათისა, მას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მახლობელი აღმოსავლეთის ქვეყნების ისტორიის შესასწავლად. მუნეჯიმ-ბაშის თხზულების მნიშვნელობას ზრდის ის, რომ მას გააჩვენებული აქვს 70-ზე მეტი დასახელების პირველწყარო, რომელთაგან ზოგიერთი დღეისათვის დაკარგულად ითვლება. ამ შრომის მაღალი მეცნიერული ღირებულება იყო ალბათ ერთ-ერთი მიზეზი იმისა, რომ იგი 1720 - 1730 წლებში ითარგმნა თურქულად. სათაურით „საჰაიფ ალ-ახბარ“ („ცნობათა ფურცლები“). ეს თარგმანი პირველად სტამბოლში დაიბეჭდა სამ ტომად 1868 წელს¹.

მუნეჯიმ-ბაშის სამტომიანი თხზულება წარმოადგენს მსოფლიო ისტორიის ტიპის ნაწარმოებს. მასში ავტორს გადმოცემული აქვს მრავალი დინასტიის, პოლიტიკური წარმონაქმნისა და ცალკეული საამიროს ისტორია. ავტორი თბრობას იწყებს უძველესი დროიდან. XI—XVII საუკუნეების საქართველოსა და ამიერკავკასიის ქვეყნების ისტორიის თვალსაზრისით ავტორს საინტერესო ამბები აქვს გადმოცემული II—III ტომებში.

მუნეჯიმ-ბაშის თხზულების არაბული ტექსტის შესწავლისა და თარგმან-კომენტირების საქმეში მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა ცნობილმა ორიენ-

¹ ۱۲۸۵، استانبول، جلد ۳—۱، صحائف الاخبار، منجم باشی، مۇنەججیم-باشی თხზულების თურქული თარგმანი სტამბოლში ხელახლა გამოცემულია 1940 წელს, მაგრამ, სამწუხაროდ, სსრ კავშირის წიგნსაცავებში ამ გამოცემას ვერ მივაკვლიეთ. იხ. Müneccim-Başı, Câmi' uddüvel. Türk terc. H. F. Turgal, neşr. M. Atsız. İstanbul, 1940. ასევე ჩვენთვის მიუწვდომელი აღმოჩნდა მუნეჯიმ-ბაშის თხზულების ნაწყვეტების თურქული თარგმანი, რომელიც ანატოლიის სელჩუკთა სახელმწიფოს ეხება. იხ. H. F. Turgal, Anadolu Selçukileri Müneccim-Başıya göre, İstanbul, 1936.

ტალიტმა ვ. მინორსკიმ². მუნეჯიმ-ბაშის თხზულებიდან ნაწყვეტები შედა-
დიანთა ღინასტიის შესახებ ითარგმნა სომხურ³ და რუსულ ენებზე⁴. მუნეჯიმ-
ბაშის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის, მისი თხზულების, როგორც წყაროს მნი-
შვნელობაზე საკმაოდ საინტერესო ლიტერატურა არსებობს⁵. უნდა აღინიშნოს,
რომ მუნეჯიმ-ბაშის ცნობებს XI—XIII საუკუნეთა თბილისის ისტორიის შე-
სახებ პირველად ჩვენს ისტორიოგრაფიაში ყურადღება მიაქცია და შეუჭერა
იგი ქართულ და სხვა აღმოსავლურ წყაროებს რევაზ კიკნაძემ⁶.

მუნეჯიმ-ბაშის საქართველოს შესახებ საყურადღებო მასალა მოეპოვება.
თხზულებაში უხვად არის გაბნეული ცნობები XI—XVII სს. საქართველოს ის-
ტორიისათვის. მუნეჯიმ-ბაში საინტერესო მასალებს გვაწვდის სელჩუკებისა და
ქართველების ურთიერთობაზე, აგრეთვე მცირე აზიის ცალკეული პოლიტიკ-
ური ერთეულების საქართველოსთან დამოკიდებულებაზე. განსაკუთრებით
ვრცლად აქვს გადმოცემული ოსმალეთთან საქართველოს ურთიერთობის ცალ-
კეული მომენტები: საყურადღებო მასალებს გვაწვდის გიორგი სააკაძის მოღვა-
წეობის შესახებ. ეხება ოსმალეთში მის ეკანასკნელ დღეებს. ქართველ პოლი-
ტიკურ მოღვაწეთა საქმიანობას და სხვ. ამ შემთხვევაშიაც ავტორი წინამორ-
ბედ და თავის თანამედროვე ოფიციალურ ოსმალ ისტორიკოსების -- აჰმედ
ჰასან ბეგ-ზადეს (გარდაიც. 1637 წ.), მეჰმედ სოლაქ-ზადეს (გარდაიც. 1657 წ.),
იბრაჰიმ ფეჩევის (1574—1651), ყარა ჩელები-ზადეს (გარდაიც. 1658 წ.), ჰუ-
სეინ ჰეზარფენის (გარდაიც. 1691 წ.) და სხვათა ნაწარმოებს ეყრდნობა. ხში-
რად ამა თუ იმ ცნობას, რაც სხვებთან ვრცლადაა მოთხრობილი, იგი მოკლედ
გადმოგვცემს. მაგალითად, ქვემოთ მოტანილი მასალები ლალა მუსტაფა ფაშას
ლაშქრობის შესახებ ამიერკავკასიის ქვეყნებში შედარებით უფრო ვრცლად
აქვს გადმოცემული იბრაჰიმ ფეჩევის. მუნეჯიმ-ბაშის, ეტყობა, უსარგებლოა
იბრაჰიმ ფეჩევის ისტორიის ამ ადგილითაც და უფრო მოკლედ გადმოუცია ის.
რაც იბრაჰიმ ფეჩევის აქვს აღწერილი. მაგრამ აქვე მუნეჯიმ-ბაშის საკმაოდ
ორიგინალური, ახალი ცნობებიც აქვს მოტანილი. მუნეჯიმ-ბაშის ამ ცნობე-

² V. Minorsky, Studies in Caucasian History. „Cambridge Oriental Series“. Lon-
don, 1953. № 6; V. Minorsky, A History of Sharvan and Darband, Cambridge. 1958. ამ
შრომის რუსული თარგმანი იხ. В. Ф. Минорский, История Ширвана и Дербенда X—
XI веков. М. 1963.

³ А. А. Тер-Гевондян, Сведения анонимного источника XI—XII вв. О шед-
дадидах Твина и Гандзака в историческом сочинении Мунеджим-Баши. „Вестник Мате-
надарана“. 6. Ереван. 1962.

⁴ А. Дж. Мамедов, Ахмед ибн Люгфуллах (Мунаджим-Баши) „Джами ад-ду-
вал“... „Труды института истории АН Азерб. ССР“. XII. Баку, 1957. გვ. 205—251.
მუნეჯიმ-ბაშის თხზულების ამ ნაწილის შესახებ იხ. აგრეთვე, В. Ф. Минорский, Русь в
Закавказье. „Acta Orientalia“, 1953, t. III, fasc. 3. მუნეჯიმ-ბაშის თხზულებიდან ნაწყვეტები
ყარახანიანთა შესახებ ვერ ვაღვე XIX ს-ში ითარგმნა რუსულად. იხ. В. В. Григорьев, Ка-
раханиды в Мавераннахре по тарихи Мунеджим-Баши, СПб., 1874.

⁵ N. Atsiz, Münecim-Başı Şeyh Ahmed Efendi, Hayat ve Eserleri, Istanbul,
1939. F. Babinger, Die Geschichtschreiber der Osmanen und ihre Werke. Leipzig, 1927.
Kramers, Enzyklopedie des Islam, Bd. III. Leiden—Leipzig, 1937, გვ. 779—770. В. В.
Бартольд, О некоторых восточных рукописях в библиотеках Константинополя и Ка-
пра. „Записки Восточного отделения императорского русского археологического обще-
ства, т. XVIII, вып. IV. СПб. 1908. გვ. 124—137. В. В. Бартольд, Ирач, I, 1927.
Н. Ю. Крачковский, Избранные Сочинения, т. IV, М.-Л. 1957. გვ. 633.

⁶ რ. კიკნაძე, XI—XIII საუკუნეთა თბილისის ისტორიიდან. ივ. ჯავახიშვილის სახ. ის-
ტორიის ინსტიტუტის შრომები, ტ. V, ნაკვ. I. თბ. 1962. გვ. 110—118.

ბისათვის დღემდე ჩვენს ისტორიოგრაფიაში ყურადღება არავის მიუქცევია, თუმცა ლალა მუსტაფა ფაშას ამიერკავკასიის ქვეყნებში და კერძოდ, საქართველოში ლაშქრობის საკითხი საგანგებო კვლევის საგანიც გახდა⁷. მუნეჯიმ-ბაშის თხზულების III ტომიდან ამოღებული, ქვემოთ მოტანილი ცნობები, ვფიქრობთ, გარკვეულ სინათლეს შეიტანს ამიერკავკასიის ხალხებთან და, კერძოდ, საქართველოსთან ოსმალეთის ურთიერთობის ცალკეულ საკითხების შესწავლაში.

აღვთოვ ცნობილია, XVI საუკუნის 70-იანი წლებისათვის ოსმალეთი მთელი ამიერკავკასიის ტერიტორიის დაპყრობას ისახავდა მიზნად. საამისოდ მან 1573 წელს მოაწყო დიდი ლაშქრობა ლალა მუსტაფას სარდლობით. მეტად ძვირად აღმოჩნდა ამიერკავკასიის ხალხებისათვის ლალა მუსტაფა ფაშას ლაშქრობა. ოსმალები ახდენდნენ დაპყრობილი ქვეყნების აღწერას. ოსმალური გადასახადების, ოსმალური ადმინისტრაციული ერთეულების - ეიალეთებისა და სანჯაყებისა და ოსმალური მართვა-გამგეობის შემოღებას. ადგილობრივი მოსახლეობის მედგარი წინააღმდეგობის გამო ოსმალეთის ხელისუფლება იძულებული ხდებოდა ფროხილად ემოქმედა. უკან დაეხია. იგი ადგილობრივ გამგებლებს დამოკიდებულების უფრო მსუბუქ ფორმებს სთავაზობდა. ადგილობრივ წარჩინებულთა ერთ ნაწილს გარკვეულ პრივილეგიებსა და შეღავათებს ანიჭებდა. რათა მათი მიმხრობით უფრო ადვილად მოეხდინა ქვეყნის ინკორპორაცია. „ოსმალეთის მთავრობამ ლალა მუსტაფა ფაშას ამიერკავკასიაში დაპყრობათა შედეგად 5 საბეგლარ-ბეგო (ეიალეთი) დააარსა: ქართლის, კახეთის, შირვანის, აფხაზეთისა და ჩილდირის... ფაქტიურად ოსმალთა პატრონობა ამიერკავკასიაში ციხე-სიმაგრეებით შემოიფარგლებოდა“⁸. ლალა მუსტაფა ფაშას ლაშქრობით ოსმალეთი ერთიანი დაპყრობით დაემუქრა ამიერკავკასიის ცალკეულ პოლიტიკურ ერთეულებს. მუნეჯიმ-ბაში ცდილობს დაწვრილებით აღწეროს ლალა მუსტაფა ფაშას მიერ მოწყობილი უზარმაზარი ექსპედიცია. იგი აღწერს ლაშქრის მოძრაობის მარშრუტებს, ბრძოლებს ამიერკავკასიაში. ადგილობრივი მოსახლეობის მედგარ წინააღმდეგობას. ოსმალთა მხედართმთავართა ურთიერთობას ადგილობრივი პოლიტიკური ერთეულების გამგებლებთან და სხვ.

ქვემოთ მოტანილი მასალა ერთგვარ სამსახურს გაუწევს ოსმალეთ-საქართველოს ისტორიული ურთიერთობის საკითხებით დაინტერესებულ მკვლევართ. ვფიქრობთ, მუნეჯიმ-ბაშის თხზულება ქართულ, თურქულ და სხვა ენებზე შედგენილ სხვა წყაროებთან ერთად მნიშვნელოვან ადგილს დაიჭერს ოსმალეთ-საქართველოს ურთიერთობათა ისტორიის ცალკეული მომენტების გარკვევის დროს.

გზარგებლობთ შემთხვევით და ნადლობას მოვახსენებთ პროფ. სერგი გიქიას. რომელმაც ქვემოთ მოტანილი წყაროს ქართული თარგმანი წაიკითხა და სასარგებლო შენიშვნები მოგვცა.

ლალა მუსტაფა ფაშას¹ სარდლობა ირანელებთან ლაშქრობაში

წინათ, რაკი ირანის შაჰმა ისმაილმა² ზავის საწინააღმდეგო საქმიანობა დაიწყო. ამიტომ [ოსმალებმა] მის წინააღმდეგ გალაშქრება განიზრახეს. რადგან

⁷ მ. ს. კვანიძე, ლალა მუსტაფა ფაშას ლაშქრობა ამიერკავკასიაში, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მოხსენიებები, ტ. 116, აღმოსავლეთმცოდნეობის სერია, V, თბ., 1965.

⁸ იქვე, გვ. 399—400.

ამავე დროს, არზრუმიდანაც მოვიდა ცნობა, რომ მათ [ყიზილბაშთა] ქვეყანაში არეულობა მოხდა, ამან უფრო განამტკიცა მათი განზრახვა. გადაწყვიტეს ბაღდადის მხრიდან ვეზირი სინან ფაშა³ გაეგზავნათ. ხოლო არზრუმის მხრიდან კი ლალა მუსტაფა ფაშა. სტამბოლიდან ჯერ კიდევ არ იყვნენ გამოსული, რომ ამ ორ სარდალს შორის უთანხმოება ჩამოვარდა და წინააღმდეგობამ იჩინა თავი. ამიტომ ეს გამგზავრება გააუქმეს.

985 წელს⁴ ირანზე სალაშქროდ სარდლად მარტო ლალა მუსტაფა ფაშა დაინიშნა და მას დაევალა ამ ლაშქრობის ხელმძღვანელობა. სალაშქროდ განაწესეს ხუთი ათასი იანიჩარი⁵, რამდენიმე ათასი ბოლუქჩის⁶ ჯარი და თავიანთი ეიალეთების ჯარით დიარბექირის ვალი⁷ დერვიშ ფაშა⁸, არზრუმის ვალი ბაპრაშ ფაშა, მარაშის ბეგლარბეგი მვეითაბ-ზადე აჰმედ ფაშა⁹, ალექოს ბეგლარბეგი ბოსნიელი მეჰმედ ფაშა და ყარამანიის¹⁰ ბეგლარ-ბეგი გოზლიჯე მეჰმედ ფაშა.

989¹¹ წლის ნოჰარამის თვეში სარდალი სეჟტარში¹² გადავიდა და როდესაც არზრუმს მიაღწია, თავისი ბეგების გონივრული რჩევით ჯერ საქართველოს დასაპყრობად გაემგზავრა. როდესაც მათ არტაანს¹³ მიაღწიეს, ყიზილბაშების სალში დაქვემდებარებულ მაჰმუდ-ხანის ეიალეთიდან ველის ციხე¹⁴ და ახალი ციხე¹⁵ აიღეს. შემდეგ, ვინაიდან მოვიდა ცნობა, რომ ჩუქურ-საად-ის განგებელი თოქმაქ-ხანი¹⁶, ყარა-ხანი, განჯის გამგებელი იმამ-ყული-ხანი და სხვები, სულ ირანელთა ცხრა ხანი 30.000 თუ 20.000 ჯარით ჩილდირის ვილზე¹⁷ დაბანაკდნენ და ენებათ აყენებენ მეპატრონეებს. ამიტომ დიარბექირის ბეგლარბეგი დერვიშ ფაშა თავისი ეიალეთის ლაშქრით მათ წინააღმდეგ გაიგზავნა. იმ ადგილს მიაღწიეს და ბრძოლა დაიწყეს. ამავე დროს გაიგზავნა ოზდემირ ოღლი ოსმან ფაშაც¹⁸. რომელიც დიარბექირის ეიალეთიდან იქნა გადაყენებული. იგი სწორედ იმ დროს მივიდა იქ, როდესაც ეს ბრძოლა გაჩაღდა და, როგორც შიე-რი მგელი ეძგერება ხოლმე ცხვრის ფარას, ისე ეკვეთა ყიზილბაშებს. მეორე მხრიდან სარდალმა არზრუმის ბეგლარბეგი ბაპრაშ ფაშა¹⁹ თავისი ეიალეთის ჯარით გაგზავნა და მათ შემდეგ კი მარაშის ყოფილი ბეგლარბეგი აჰმედ ფაშაც²⁰. ყველამ მიაღწია [ბრძოლის ადგილს] და ომი დიდიდან კვიან დაემდეგ გაგრძელდა. ხუთი ათასი ყიზილბაში დაბოცეს და აშდენივე დაატყვევეს. პოლოა, ისლამის ლაშქრის დაწინაურებულმა ნაწილებმა უკან დაიხიეს. ჩილდირის ველზე სარდლის ბრძანებით ყიზილბაშთა თავებისაგან შუქურის მსგავსა კოშკი ააგეს.

საქართველოს მეფე ქალმა, დედასიმედად წოდებულმა, თავისი შვილი მანუჩარი²¹ ექვსათასიანი ქართველთა ჯარით და რამდენიმე აზნაურით გაგზავნა და უბრძანა - რომელი მხარეც გამარჯვებული გამოვა, იმ მხარეს დამორჩილდითო. როდესაც მანუჩარმა დაინახა, რომ ისლამის ჯარია გამარჯვებული, მივიდა და [მათ] მორჩილება მოახსენა. სარდალმა მას პატივი სცა, საპატიო ხალათი ჩააცვა. ყიზილბაშთაგან აღებული დოღი და დროშები უბოძა. შემდეგ არტაანის ბეგი აბდარ-რაჰმანი გაგზავნა და აიღო და დაიპყრო ჩილდირის, თოქმევის, ხერთვისისა და ახალქალაქის ციხეები.

შემოხსენებული მანუჩარი საქართველოს მეფეების დიდებულთა ჩამოშავალი იყო. მამამისი ქაიხოსრო²² რომ გარდაიცვალა, ის და მისი ძმა ყვარყვარე²³ პატარები დარჩნენ. მათმა დედამ დედისიძედმა ქვეყნის საქმეების მოწესრიგება დაიწყო. იგი ალთუნ ყალას²⁴ ფადიშაჰის სახელწოდებით იყო ცნობილი. მანუჩარი თავის ძმა ყვარყვარესთან ერთად სარდლის უდიდებულესობის

წინაშე მივიდა. როდესაც დიდებული ისლამის მიღებით იქნენ გაპატიოსნებული, დიდი გულკეთილობითა და უდიდესი პატივისცემით მიიღეს. მანუჩარს მუსტაფა ეწოდა და მის ძმას ყვარყვარეს კი ისლამის სახელებიდან ერთ-ერთი სახელი დაერქვა. მუსტაფას აწყურის სანჯაყი²⁵ და მის ძმას ოლთოს სანჯაყი ებოძა. მათ დედას სამი დიდი ციხე ხასად²⁶ დაენიშნა. სხვა ტერიტორიები დაპყრობილ იქნა.

შემდეგ იმ ადგილიდან დაიძრნენ და საქართველოს სატახტო ქალაქ თბილისში მივიდნენ. მათი თბილისში ჩასვლა ჯუმაღ ალ-ახირის მეოცე დღეს²⁷ მოხდა. რადგანაც ხსენებული ქალაქი მოსახლეობისაგან ცარიელი ნახს. ბრძოლისა და ომის გარეშე დაიპყრო. წინათ მისი მეფე დაუდ-ხანი²⁸. ძე ლუარსაბისა²⁹. თაჰმასბს³⁰ ემორჩილებოდა და მათი ისლამი ჰქონდა მიღებული. შაჰმა მას ვვირგვინი დაადგა. აჰქერად. ისლამის ჯარის³¹ მოსვლის ამბავი რომ გაიგო. რეაია³² მოეპში გახიზნა. თვითონ კი შაჰის მხარეს შეაფარა თავი. ქალაქი ცარიელი დატოვა. სოლაკ ფერჰად ფაშა-ზადე მეჰმედ-ბეგი. რომელიც კასტანონის ბეგი იყო, თბილისის ეიალეთის ვალის თანამდებობაზე დანიშნა და დაცვისთვის საჭირო ძალები მთლიანად მისცა. ამასთანავე მას რამდენიმე პატარა და დიდი ზარბაზანიც დაუტოვა. აქედან აიყარნენ და მდინარე მტყვარი გადალახეს. იქიდან მდინარე კაბურის³³ ნაპირზე რამდენიმე დღე დაისვენეს.

საქართველოს მეფეთაგან უდიდებულესმა და უპატივემულესმა ალექსანდრე ლევან-ხანი³⁴ ძემ³⁴, რომელიც ზაგემის გამგებელი³⁵ იყო, რომ ეს შაჰ თაჰმასბის ღაზე იქორწინა. შაჰსგან სამეფო ვვირგვინი მიიღო. მაგრამ [მას] არ დამორჩილებია. როდესაც სარდალმა მას ცნობა გაუგზავნა და ემორჩილებისაკენ მოუწოდა, წინააღმდეგობა არ გაუწევია და ჯუმაღ ალ-ახირის 27-ემ³⁵ დღეს ლაშქრის ბანაკში მოვიდა. მთელი რჩეულები მათ შესახვედრად გამოვიდნენ და მოწიწებით მიიყვანეს სარდლის კარავში. როგორც წესი და რიგია. პატივით მიიღეს და მისი ვილაიეთი ბეგლარბეგობის თანამდებობით მას უბოძეს. ალექსანდრემაც წლიურად გარკვეული რაოდენობის ხარკის გადახდა იკისრა და თავის ჯართან ერთად წავიდა. როდესაც შირვანის საზღვარზე მდინარე კანიკს³⁶ მიაღწიეს, იანიჩართა ყაჩაღების ერთი ბოლუქი სარდლის კარავს თავს დაესხა და დაჟინებით მოსთხოვა უკან დაბრუნება. სარდალმა ესენი მშვიდობიანად მოიცილა. ამის შემდეგ შაჰ მაჰმუდის ვეზირმა იემირ-ხანმა 20.000 ყიზილბაშით ყოიუნ გეჩოს გადასასვლელზე ზემოხსენებული მდინარე ხიდით გადალახა. როდესაც [ოსმალებმა] გაიგეს, რომ [ყიზილბაშები] ლაშქრის განადგურებას ფიქრობდნენ, სარდალი ანხედრდა და მათ თავს დაესხა. იემირ-ხანმა და რამდენიმე ირანელმა თავს უშველეს. დანარჩენები ზოგი დახოცეს, ზოგი დაატყვევეს და ზოგიც დაიხრჩო.

უფრო ადრე კი სარდალმა ალექსანდრე-ხანი სამი ათასი ქართველით და მირზა ალი-ბეგთან, ლალუმ აჰმედ-ბეგთან და რამდენიმე სიფაჰისთან³⁶ ერთად შექის ციხის³⁹ დასაპყრობად გაგზავნა. წაუდნენ და მოკლე ხანში ციხის მიღამოებში მდებარე მთელი ტერიტორია დაიპყრეს. ამ დროს მას სასი მოგონო ამბები მოუვიდა. სარდალმა ეს მხარეები მისი სამსახურის სანაცვლოდ ალექსანდრე-ხანის შვილს ერეკლე-მირზას უბოძა. ამის შემდეგ სარდალმა ბრძანება გასცა, რათა ლაშქრის ნახევარს მდინარე გადაეღებინა. მაგრამ რადგანაც წყალი ადიდებული იყო, დიდი სიძნელები შეექმნათ. დაღამებისას სარდალმაც გადალახა მდინარე. თოფები, საჭურველი და ლაშქრის ნაწილი კი გამოიღმა მხარეს

დარჩა. დარჩენილმა ნაწილებმა წინააღმდეგობა გასწიეს, სიჭიუტე გამოიჩინეს და მარაშის ბეგლარბეგი მუსტაფა ფაშა სარდალად დანიშნეს. შემდეგ იანიჩართა ნაწილი უკან დაბრუნდა. დარჩენილებმა წინააღმდეგობა გაუწიეს და მდინარე გადალახეს. სარდალთან შესაერთებლად სხვებიც იძულებით გადავიდნენ. სარდალმა ამ მორჩილების სანაცვლოდ იანიჩართა რაზმები დააწინაურა. ხუთ კაცს ქვეითთა უფროსებს ჩაუშობა⁴⁰ და ას კაცს სიუაპიობა, სამოც კაცს კიდევ კორუფუობა⁴¹ უბოძა. ამ ლაშქრობაში მონაწილე იანიჩართაგან ვისაც სრულწლოვანებას მიღწეული შვილი ჰყავდა, იმათ თითო ახჩა და აცემთა ოღლანობა⁴² მისცა, ხოლო იმათ კი ვისაც სრულწლოვანებამდე არ მიუღწევიათ, თითოთითო ფოდლა⁴³ უღუფუა უბოძა.

შემდეგ გავიღწენ და რაჯაბის თვის მეცხრე დღეს⁴⁴ არეშს⁴⁵ მივიდნენ. ლაშქარში სურსათის ნაკლებობა იყო. არეშში სანოვაგე საკმარისად დახვდათ. 18 დღე იქ გაჩერდნენ და ერთი თვის საჭირო სურსათი მოიმარაგეს. ლაშქრის რაოდენობა მსახურებითა და საქონლით 100.000-ს აღწევდა. ქალაქ არეშთან ახლოს მდებარე პადის ხეები მოსჭრეს. ერთ კვირაში მას გარშემო ზღუდე შემოარტყეს და ოთხი ციხე ააშენეს. სამი კარი გაუკეთეს. გარშემო ხანლაკი გათხარეს, რამდენიმე ზარბაზანი დადგეს და მის მცველად სარუქანის ბეგი კართაა-ბეგი გააწესეს. ზემოხსენებული არეშის ბეგლარბეგად დანიშნეს.

დევირ-ყაფუს⁴⁶ მცხოვრებნი სუნიტები⁴⁷ იყვნენ. ამ დროს ყიზილბაშთა მხრადან მათ დანიშნული ჰყავდათ ვინმე ჩირაღ-ბეგი; იგი დაიჭირეს და მისი 300 ბელქვეითი დახოცეს. მათი მოკვეთილი თავებით ჩირაღ-ბეგი სარდალთან მოაყვანეს. მოსულ რჩეულებს საპატიო ხალათები ჩააცვეს. ციხეს მცველი დაუნიშნეს. ჩირაღ-ბეგი მოკლეს.

მას შემდეგ რაც შირვანის ქვეყანა მთლიანად დაიპყრეს, სარდალმა იმ ვილაიეთში წესრიგის დასამყარებლად ვალის თანამდებობაზე ოზდემირ ოღლი ოსმან ფაშა დანიშნა. მას ვეზირობა უბოძეს, რადგანაც მამაცი და კეთილშობილი იყო, ეიალეთის სანჯაყების თითო-თითო ღირსეული პირებისათვის ჩაბარების საქმე მიანდეს. 66 ცალი თოფი და ზარბაზანი, 180 ყუთი საჭურველიც მას გადასცეს. ათასი იანიჩარი და მთელი მარცხენა ულუფეჯიები⁴⁸ ექვსი თვის სამყოფი სანოვაგით მას დაუტოვეს. არზრუმის მარჯვენა და მარცხენა ბოლუქება და არტაანის ლაშქარი შეკრებილ იქნა. ხელახლა იქნა ჩაწერილი სამი ათასი შირვანის ყული. ლაშქრის დევთერდარი⁴⁹ დაინიშნა. შირვანის შემოსავალი იმ დროს თითქმის მარტო სახელმწიფო ხაზინას დაახლოებით 200 იუქი აჩემდე ჰქონდა.

ამის შემდეგ, მშრ წლის შაბანის თვის მეექვსე დღეს⁵⁰ სარდალმა არეშიდან გამოვიდა და მდინარე კანაკზე გადებულ ხიდზე გავიდა. რვა დღის შემდეგ სულთანჯი ის გასაჩერებელ ადგილზე დაბანაკდნენ. ამ დროს ალექსანდრეს შვილს ერეკლე-მირზას, რომელიც მეგზურობას უწევდა, სარდალმა თავის ვილაიეთში დაბრუნების ნება მისცა.

ამ ადგილას დაღესტნის გამგებელი შამხალი ბანაკში მოვიდა და მთელი წარჩინებულები მას დიდი პატივით შეხვდნენ. ისინი სარდალის კარავში მიიყვანეს. სარდალმა მათ მომეტებული პატივი სცა და ტანისამოსი ჩააცვა.

თბილისის ყოფილ მფლობელი სიმონ ლუარსაბის ძე⁵¹, რომელიც თამარხანის დროიდან იყო ტყვედ ალამუთის ციხეში⁵², მოჰამედ ხოდაბანდემ⁵³ გათავისუფლდა და თბილისი თავისი მიდამოებით საგამგებლოდ თავის მხრივ მას უბოძა. როდესაც სარდალი მისი (თბილისის) დაპყრობის საქმით იყო დაკავ-

ბული, მაშინ იქნა გაგზავნილი. მოვიდა და უამრავი ქართველი აზნაური შეკრიბა. როდესაც ისლამის (ე. ი. ოსმალეთის) ჯარი ბრუნდებოდა, გზაზე ზოგიერთი ხეობა გაამაგრეს. რამდენს ამცირებდნენ და აბუჩად იგდებდნენ, ცხოველებსა და ადამიანებს ლუბავდნენ, ძარცვავდნენ. ისლამის მალიარებლებს ბევრი ზიანი მიაყენეს. სარდალი მოვიდა და, მას შემდეგ რაც თბილისში ხუთი დღე დაჰყო, გაემგზავრა და გორის ციხეში დაბანაკდა. მისი დაცვა ქურთ ჰუსეინბეგს დაევალა. შიგნით 60 იანიჩარი და ჯარის რამდენიმე ნაწილი ჩააყენეს. ამ ადგილზე დიდი თოვლი მოვიდა. სიცივისგან ბევრი საქონელი და კაცი დაიღუპა. აქედან აიყარნენ და პატიოსანი რამაზანის თვის ოცდამეერთე⁵⁴ დღეს დიდი გაჭირვებით არზრუმის საზამთრო სადგომში მოვიდნენ. გარდა იმ ადგილებისა, სადაც ისინი იყვნენ დაბანაკებული, 130 სხვა გასაჩერებელი ადგილიც დათვალეს. ფაშებსა და ბეგებს გამოსაზამთრებელი ბინები მიუჩინეს და თითოეულ მათგანს საზამთრო სადგომებში წასვლის ნებართვა ებოძათ. რუმელის ბეგლარბეგი მაჰმუდ ფაშა ფასინაბადის დამცველად დაინიშნა.

ამ მხარეში შირვანის ბეგლარბეგმა, ოზდემირ ოღლი ოსმან ფაშამ, სარდლის წასვლის შენდევ, მასთან მყოფი ათი ათასი ლაშქრიდან რამდენიმე კაცი აარჩია და არემის ბეგლარბეგ კაითას ფაშას შეუერთა. არემის ახლოს მდინარე მტკვარზე გადებულ ხიდით გადავიდა. ყარაბაღის უამრავი სოფელი და დასახლებული ადგილი გაანადგურა, იავარჰყო და ურიცხვი ნადავლით უკან დაბრუნდა. ოსმან ფაშა შირვანის სატახტო ქალაქის შემახის ციხის⁵⁵ დასაცავად წავიდა.

ყიზილბაშთა მიერ წინათ დანიშნულმა შემახის გამგებელმა არემ-ხანმა ყარაბაღში რამდენიმე ყაჩაღი შეკრიბა. მან იცოდა, რომ მასზე თავდასხმა უნდოდათ. ამ დროს იმამ ყული-ხანმა, იემირ-ხანმა და რამდენიმე სხვა ხანმა 15.000 ყიზილბაშით არემის ციხეზე თავდასხმა განიზრახეს. არემის დამცველმა კაითას-ბეგმა მათ, მცირე რაზმით, წინააღმდეგობა გაუწია. იგი გაცოფებული და გაბრაზებული მოქმედებდა და თვითონაც ამ ბრძოლაში დაიღუპა. მისი ჯარიდან სიცოცხლე შეინარჩუნეს იმათ, ვისაც განგებისაგან დიდი ხნის სიცოცხლე ეწერათ. ყიზილბაშები მოვიდნენ და არემის ციხეში უამრავი საჭურველი ზეფა იგდეს. ამის შემდეგ არემის ხანი 25.000 ყიზილბაშით დიდებული სალიანის ციხის პირდაპირ მდინარეზე გადავიდა და ოსმან ფაშას თავს დაესხა. ვეფხვი ფაშა მათ შეხვდა. ორი დღე დილიდან საღამომდე იბრძოდნენ, მესამე დღესაც სამხრამდე. მაგრამ ყიზილბაშები ბევრნი იყვნენ და დამხმარებელი თანეთაქ მოუდრიოდნენ. ამიტომ ისლამის (ე. ი. ოსმალეთის) ჯარი დაუძლურთა და დამარცხებისაკენ მიექცა პირი. უფრო ადრე სარდალმა ყირიმის ხანს მეჭყედ გირეის შეატყობინა, რომ [ის] ისლამის ლაშქართან ერთად ყოფილიყო. თუმცა შემოხსენებელი (მეჭყედ გირეი) წინააღმდეგი არ ყოფილა, მაგრამ ამას შედეგი არ მოჰყოლია. თავისი ძმები ადილ გირეი და სააღათ გირეი, თავისი შვილი ნობარექ გირეი 40.000 თათრით ქარის სისწრაფით გამოგზავნა. ზემო-სამეგრეულ დღეს, როდესაც ისლამის ჯარმა დამარცხებისაკენ იბრუნა პირი, თათართა ლაშქარმა ბრძოლის ველზე იერიში მიიტანა. როდესაც ისინი თავს დაესხნენ, ყიზილბაშები დამარცხდნენ. პირველ დღეებში დახოცილთა გარდა 10.000 ყიზილბაში ხმლით იქნა აკუწული. მათი სარდალი არემ-ხანი დაატყვევეს. მათი მხედართმთავრებისგან უმეტესობა დაიჭირეს და დახოცეს. მათი ქონება და ნივთები მოუღიანად ხელთ ჩაიგდეს. არემ-ხანი ოსმან ფაშას ბრძანებით ხელშეპირკილი მოკლეს.

ამის შემდეგ მათ შეიტყვეს, რომ ხმალს გადარჩენილი ყიზილბაშების, არეშ-ხანისა და ყიზილბაშთა სხვა მხედართმთავრების კარგები ცოლებითა და ქონებით ერთ ადგილზე იყვნენ შეკრებილი. იქ ოსმან ფაშას ბრძანებით ადილ გირეი-ხანი გაგზავნეს. იგი მდინარეზე გადავიდა და ზემოხსენებულ ადგილას მივიდა. 3.620 ყიზილბაში ხმლით აკუწეს. ორი ათასი აქლემის საპალნე ქონება, არეშ-ხანის ხაზინა, მათი ცოლები და მხეველები. მისი ერთი პატარა შვილისა და სხვა მხედართმთავრების მთელი ბარგი ნადავლად ხელთ იგდეს. ამის შემდეგ ადილ გირეი და ღაზი გირეი 15.000 თათრით ოსმან ფაშასთან დაარჩნენ. დანარჩენები კი, ხანის რწმუნებული ჰაჯი მუსტაფა-ბეგი და მობარეჟი გირეი ყველანი ერთად თავიანთ ვილაიეთში დაბრუნდნენ.

როდესაც ამ დამარცხების შესახებ შაჰს ცნობა მიუვიდა, მან ვეზირი მირზა სულეიმანი, თავისი შვილი ჰამზა-მირზა და სახელმწიფო საქმეებში ჩარეული ცოლი, რომელიც ჰამზას დედა იყო, დატყვევებულთა შურის საძიებლად, შემახისტვის ალყის შემოსართყმელად გაგზავნა. მათ თან აახლა 40.000-იანი ჯარი. მივიდნენ, შენახიაში ოსმან ფაშა გარემოიცივეს, აშკარა შეტევაზე გადადიოდნენ. ზოგჯერ უკანა კედლებიდან ბრძოლებს აწარმოებდნენ. ასეთი ბრძოლით ოცი ათასამდე ირანელი ხმლით აკუწეს.

ამ ხანებში ადილ გირეი თათართა ლაშქრით იმ მოდამოებში დადიოდა. ოსმან ფაშა? მას ყიზილბაშთა ჯარის მოსვლის ამბავი მისწერა. ყიზილბაშებმა მაცნე დაიჭირეს და როცა მდგომარეობა შეიტყვეს, გარემოცვა მიატოვეს და თათართა ლაშქრის წინააღმდეგ გაემართნენ. მათ მაჰმუდ აბადის საიდუმლოების ყასაბას ველზე შეხვდნენ. სამი დღის ბრძოლის შემდეგ თათართა ლაშქარი დამარცხდა. ადილ გირეი და მისი ძმა ღაზი გირეი რამდენიმე ხელქვეითით ტყვედ ჩავარდნენ. როდესაც ეს შემადრწუნებელი ამბავი მუსტაფა-ბეგს გაუგია მაშინვე, ერთ დამეს შემახისტ ციხის მთელი საჭურველი წაიღო და აქედან უფრო მტკიცე დემირ-ყაფუს ციხეში გადავიდა. რადგანაც დაღესტნის ვილაიეთთან ახლოს იყო, სანოვაგის მომარაგება ადვილი იყო. მთელი ეს ამბავი სარდლის არზრუმში ყოფნის დროს მოხდა.

მაშინდელი ამბებიდან ერთ-ერთი ისიცაა, რომ ნახჩევნის გამგებელი და ქურთისტანის ისტორიის ავტორი შერეფ-ხან ბითლისში მათ დამორჩილდა. ზემოხსენებულის მამა, შამს ედ-დინ აბა ჩამომავლობით ბითლისის გამგებელი იყო. როდესაც ისინი ოსმალეთის სახელმწიფოს უნდა დამორჩილებოდნენ, რაღაც მიზეზით სულთან სულეიმანის⁷ უდიდებულესობის ბელქვეითობიდან გამოვიდნენ და შაჰის მორჩილებაში შევიდნენ. შაჰმა მას გვირგვინი დააჯდა და ზოგიერთი თანამდებობაც უბოძა. ბოლოს ნახჩევნის გამგებელი გახდა. ამ დროს, როდესაც სარდალმა იმ მხარეს ამბავი გაგზავნა და მას მორჩილებისაკენ მოუწოდა, იგი თავისი ოჯახითა და ქონებით მოვიდა და დამორჩილდა. მას საპატიო ხალათი ჩააცვეს და მოვარაყებული ხმალი უბოძეს. თავისი სამეშკვიდრეო ეიალეთი და მდიდარი ბითლისის ეიალეთი მას მისცეს.

წინათ სარდალმა გამარჯვების ნაშნად ბაღდადის ბეგლარბეგ ჰუსეინ ფაშას, შეჭრიზორის ბეგლარბეგს შამს ედ-დინ ფაშა ზადე მაჰმუდ ფაშა ბრძანებები გაუგზავნა. რომლის მიხედვითაც თავიანთი ეიალეთების ლაშქრით უნდა წასულიყვნენ და ღინავერის ნაპირები დაეღაშქრათ. ზემოხსენებული განკარგულების თანახმად ისინი იმ მხარეს წავიდნენ, [ხალხი] დახოცეს და [საქონელი] იავარძყვეს. ყაზვინაზე ერთი დღის გადასასვლელზე ჩემჯემის რაიონამდე მივიდნენ. იქ ურიცხვი ნადავლი იგდეს ხელთ და ლაშქრობიდან დაბრუნდნენ.

987 წლის ჯუმადა აღ-ავალის თვის დასაწყისში⁵⁸ გამარჯვებული ლაშქარი სარდლის ლაშქარს შეუერთდა.

კვლავ ანატოლიის ბეგლარბეგი ხადიმ ჯათარ ფაშა, დამასკოს ბეგლარბეგი დოდ ვეზირი მეჰმედ ფაშა, თავილ ოღლი ჰასან ფაშა, ბასრადან გადაყენებული რიზვან ფაშა, ლაჰსადან გადაყენებული ისქანდერ ფაშა-ზადე აჰმედ ფაშა, ყველანი მოვიდნენ და სარდლის ლაშქარს შეუერთდნენ. შემდეგ დიდებული სარდალი ზემოხსენებული თვის მეთხოთმეტე დღეს⁵⁹ არზრუმის საზამთრო სადგომებიდან გამოვიდა, ჰასან კალე, ჩობან ქოფრუ, ხორასან ბაბა, სოღანლის იალალი, ჯუმადა აღ-ავალის თვის ბოლო რიცხვებში⁶⁰ გაიარა და ყარსის ველზე დაბანაკდა. ბრძანების თანახმად ყარსის ციხის შეკეთებას შეუდგნენ.

წინათ, როდესაც არზრუმიდან გამოვიდა მარაშის ბეგლარბეგი მუსტათა ფაშა, 12.000 ლაშქრით თბილისისკენ სანოვაგისა და საჭურვლის გასაგზავნად დანიშნეს და წარავლინეს. ზემოხსენებული ფაშა ჩავიდა და 40 დღე იქ დარჩა, დაისვენა და გარშემო მიდამოებზე თავდასხმა დაიწყო. ურიცხვი ნადავლი ხელთ იგდო. თბილისში მყოფი ლაშქარი დიდხანს გარშემორტყმული იყო, დასუსტდა. საჭირო და აუცილებელი იყო მის ნაცვლად ძლიერი ლაშქრის ჩაყენება, ამიტომ მუსტათა ფაშამ მასთან მყოფი ამირებიდან ყასემ-ბეგი, ჰამიდელის, სემენდერის, არაბგირის, ჩორუმის ბეგები, სულ — 50 კაცი, იქ დატოვა. თვითონ რომ ბრუნდებოდა, ყასემ-ბეგი 50-მდე კაცით იქ დარჩა. დანარჩენი დატოვებულ კაცები ყველანი გაიქცნენ. მუსტათა ფაშა სარდლის უდიდებულესობას ეახლა და, როდესაც ვითარება აუწყა, [სარდალმა] ლაჰსადან გადაყენებული აჰმედ ფაშა რჩეული ლაშქრით თბილისში სანოვაგის გასაგზავნად დანიშნა. როდესაც ზემოხსენებული ფაშა გზაზე მიდიოდა, ერთ-ერთ უღელტეხილზე ქართველი ყაჩაღები გადაუდგნენ და სასტიკად შეებრძოლნენ. აჰმედ ფაშას ხელქვეითთა უმეტესობა დახოცეს, თვითონაც დაჭრეს, მაგრამ (ოსმალები) არ დამარცხებულან, თბილისში ჩავიდნენ და გადარჩენილი სანოვაგე ჩაიტანეს. მეორეს მხრივ, რადგან სარდალმა აჰმედ ფაშას მოსვლის შესახებ ცნობა ვერ მიიღო, საგონებელში ჩავარდა და განიზრახა კიდევ გარკვეული რაოდენობის სურსათი გაეგზავნა. ორი ათასი იუქი სანოვაგე მოამზადა და დიარბექირის ვალისა და ქურთების ბეგებს წინადადება მისცა მისი წაღების შესახებ. მათ რაღაც მოიმიზეზეს და პატიება ითხოვეს. შემდეგ ამ სამსახურის შესრულება დამასკოს ბეგლარ-ბეგმა მეჰმედ ფაშამ და თავილ ოღლი ჰასან ფაშამ იკისრეს. სარდალს ეს გაუხარდა. და მათ აცნობეს სარდლის მიერ მათი დალოცვა. თბილისი ჰაჯი ბეგ-ზადე აჰმედ ფაშას უბოძა და რადგანაც დიარბექირის ვალი ბაჰრამ ფაშა გაჯიუტდა, იგი გადააყენა და მის ადგილზე მისი ძმა რიზვან ფაშა დანიშნა. ესენი ორივე ყარა შაჰინ მუსტათა ფაშას შეიღებია. ერთი სიტყვით, იმ ჯარს, რომელიც ავანგარდად უნდა წასულიყო, სარდალად თბილისის ვალი აჰმედ ფაშა დაუნიშნა. არიერგარდად რიზვან ფაშა გააგზავნა თავისი ეიალეთის ლაშქრით, ხოლო [საერთო] სარდლად — ჰასან ფაშა. მათ გზაში ორი ათასი იუქი სანოვაგე იგდეს ხელთ. ქართველი ყაჩაღები ნაწილ-ნაწილ ხმლით აკუწეს და თბილისში შედარებით ადვილად შევიდნენ. ჰასან ფაშა ციხის საქმეების მოსაწესრიგებლად სამი დღე დარჩა. შემდეგ დაბრუნდა. ჯერ კიდევ მაშინ დაბრუნდა, როდესაც მთავარსარდალი ფიქრობდა ნეტავი, თბილისში თუ იქნებიან შესულიო. 16 დღეში მოვიდა. სარდალი ჰასან ფაშას მტკიცე კედლებთან, კარვის კართან შეხვდა. ერთიმეორეს გადაეხვივნენ.

ამ ამბავმა სელი შეუწყო ჰასან ფაშას ახალგაზრდობის დროს კეთილი ღონისძიებებით სახელი მოეპოვებინა.

აჰმედ ფაშა ერთ ხანს თბილისის დამცველად დარჩა. როდესაც კეთილშობილმა სარდალმა გაიგო, რომ თოქმაქ-ხანი არ ისვენებდა, ისლამის ლაშქრის სანოვაგით მომმარაგებლებს ზიანს აყენებდა. ანატოლიის ბეგლარბეგი ჰალიმ ჯაფარ ფაშა 30.000-იანი ლაშქრის მეთაურად [დანიშნა] და ყარამანის ბეგლარბეგ მეჰმედ ფაშას, რუმელიის ბეგლარბეგ მაჰმუდ ფაშას და დიარბექირის ყოფილ ბეგლარბეგს ბაჰრამ ფაშას მოუწოდა და თოქმაქ-ხანის საშიშროების აღსაკვეთად ერევნისკენ გაგზავნა. მესამე დღეს ერევანში მივიდნენ. თოქმაქ-ხანი გაიქცა. შემდეგ ისლამის ლაშქარმა ის ნაჰიეები მთლიანად იავარჰყო. ამის შემდეგ ქალაქი ერევანიც მთლიანად გაავერაანეს. ვისაც ხმლით ბრძოლა შეეძლო, ყველა დახოცეს და ახალგაზრდები დაატყვევეს. დიდი ნადავლით თავიანთ ლაშქარში დაბრუნდნენ. გაცემული წმინდა ფეთვის⁶¹ თანახმად ტყვეები გაყიდეს. მათ ხელში დარჩენილთა გარდა, ოცი ათასი ტყვე მაშინვე გაიყიდა. იმ დროს ერევნის გარშემო მცხოვრებთა უნეტესობა სომხები იყვნენ. ყარსის ციხის, მირმირანის⁶² სასახლის, ოთხი დიდებული მეჩეთის, ლაშქრის საზამთრო სადგომებისა და მედრესეს მშენებლობას შეუდგნენ. ყველაფერი ამის აშენება 90 დღეში დასრულდა. ციხის ყველა საჭურველი სათანადოდ მოიმარაგეს. შემდეგ პათოსანი რანაზანის თვის შუა რიცხვებში⁶³ სარდალი ყარსიდან გამოემგზავრა და მეწვიდე დღეს ფასინაბადში⁶⁴ დაბანაკდა. იქ ლაშქრის მოთხოვნით არზრუშისკენ ერთად გაემართნენ. ვიდრე ჩავიდოდნენ, რამდენიმე დღით ადრე, ლაშქარში დიდ ვეზირ მეჰმედ ფაშა თავილის გარდაცვალების ამბავი მოვიდა. ერთ დღეს, როდესაც შემოხსენებული პირი სასახლეში ბჭობდა, ერთი გიყი კაცი შემოიჭრა. ჩაუშებმა ვერ გააგდეს. ბოლოს ის ეცა დიდ ვეზირს და ხანჯალი ჩასცა. მეორე დღეს ვეზირმა ტკბილი სული განუტევა. ეს გახელებული კაცი მოკლეს. დიდ ვეზირად როსტომ ფაშას სიძე აჰმედ ფაშა გახდა. რადგანაც მეორე სავეზიროდანი დიდებული სარდალი ლალა ჰუსტაფა ფაშა იყო დანიშნული, დიდებულებმა და წარჩინებულებმა მიულოცეს.

წინათ ხელმწიფისგან ყირიმის ხანს მეჰმედ გირეის შირვანის ქვეყნისკენ გალაშქრებია მაღალი ბრძანება ჰქონდა მიცემული. ჯუმადა ალ-ახირის თვეში⁶⁵ შემოხსენებული პირი დიდი ლაშქრით ბაღჩისარაიდან გამოვიდა. ადრე აზაკის⁶⁶ სანჯაყ-ბეგი 10.000 თათრით ოსმან ფაშასთან გაგზავნა სანოვაგის მოსამარაგებლად. რადგანაც შემოხსენებული ფაშა ბრძოლისა და ომის წარმოების საქმის მკოდნე გონიერი პირი იყო, ამიტომ ოსმან ფაშამ იგი შირვანის გამგებლად დანიშნა და შეთავსებით მთელი შირვანის ზღვის კაფუდანობა⁶⁶ მას მიანიჭა. შემდეგ შა'ბანის თვის მეთუთხმეტე⁶⁷ დღეს თათარ-ხანმაც ბაღჩისარაიდან სამოცდამეტუთხმეტე გასაჩერებელ ადგილს მიაღწია და ოსმან ფაშას შეუერთდა. ჯერ შემახის ციხის ყიზილბაშთაგან დასაბრუნებლად დიდი რაოდენობის ლაშქარი დანიშნეს და გაგზავნეს. ჩავიდნენ და მისი დამცველი მაზანდარანის გამგებელი მოჰამედ-ხანი ზელქვეითებით დახოცეს და ციხე აიღეს. შემდეგ თათართა ერთი რაზმი ბაქოშიც გაგზავნეს. შიგ მყოფი ყიზილბაშები ყველანი ხმლით აკლწეს. ამის შემდეგ გულადი ფაშა მათთან ერთად შემახიაში სახელოვნად მივიდა. იქიდან მდინარე მტკვარი გაღალაბეს. იმ რაიონში მდებარე ყიზილბაშთა ქვეყნისკენ ცალკეულ რაზმებად ჯარი გაგზავნეს, თაკვილ-ალაჯამდე მივიდნენ, სრულიად გაანადგურეს, დასწვეს და ურიცხვი ყიზილბაში დახოცეს. უთვალავი ნადავლით დაბრუნდნენ. შემდეგ ოსმან ფაშამ ხანის ხელ-

ქვეითთაგან ვინმე ლაჩინ-ალა კეთილი ამბის მაცნედ არზრუმში სარდალთან გაგზავნა. როდესაც იქ მივიდა, მას თან ერთი ჩაუში გააყოლეს და ოსმალეთის სახელმწიფოში გაგზავნეს. (ტ. III, გვ. 538—547).

შენიშვნები

¹ ლალა მუსტაფა დაშა — მისი ბიოგრაფიისა და სახელმწიფოებრივი მოღვაწეობის შესახებ წყაროები საქართველოს ცნობებს გვაწვდიან. ოსმალთა ისტორიკოსები ფართოდ ეხებიან ლალა მუსტაფა დაშას საქმიანობას. აღსანიშნავია იბრაჰიმ ფეხევის ცნობები მის შესახებ. იბრაჰიმ ფეხევის გადმოცემით იგი წარმოშობით ბოსნიელი სოკოლოვების გვარიდან იყო. მან პირადი დამსახურებით, სულთნის სასახლეში ჯერ ამირახორობის, შემდეგ ჩაშნიგირის თანამდებობა მიიღო. შემდეგ სანჯაყ-ბეგი გახდა. იგი დაინიშნა უფლისწულ სელიმის აღმზრდელად — ლალად. ის მნიშვნელოვან როლს თამაშობდა სასახლეში, სხვადასხვა დროს იყო ვანის, არზრუმის, ალემოს, დამასკოს ბეგლარ-ბეგი. ვეზირის წოდება ჰქონდა მიღებული. ირან-ოსმალეთის ომის დროს მან ვითარცა სარდალმა მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ყიზილბაშების განადგურების საქმეში. მის შესახებ. იხ. წყაროები და ლიტერატურა **تاریخ آذربایجان** I, გვ. 442. II, გვ. 20. I. V. Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches*, II, გვ. 472—503. L. Fekete, *Die siyaqat-schrift in der türkischen Finanzverwaltung*, I, ბუდაპეშტი, 1955, გვ. 394. Dr. Şerefeddin Turan, *Lala Mustafa paşa hakkında notlar ve vesikalar*. Türk Tarih Kurumu, „Belleten“, ტ. XXII № 85—88. ანკარა, 1958, გვ. 551—593. იბრაჰიმ ფეხევის ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ. ტექსტი ქართული თარგმანიტურთ გამოსცა, შესავალი და შენიშვნები დაურთო სერგი ჯიჩიამ. თბ. 1964, გვ. 98—100. მ. სეზინძე, ლალა მუსტაფა დაშას ლაშქრობა ამიერკავკასიაში. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, ტ. 116, თბ., 1965, გვ. 383—400.

² შაჰ ისმაილი — ირანის შაჰი, სეფიანთა დინასტიის უცნებდებელი, ისმაილი (1502—1524).

³ სინან დაშა — ლალა მუსტაფა დაშას თანამედროვე და მისი მოწიშვე. სხვადასხვა დროს არზრუმის, ალემოსა და ეგვიპტის ვალის თანამდებობას ასრულებდა. ერთ ხანს დიდვეზირადაც იყო. ამ თანამდებობიდან იგი რამდენიმეჯერ იქნა გადაყენებული და ისევ აღდგენილი. (იბრაჰიმ ფეხევის ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, გვ. 126—127).

⁴ 985 წელი—1577—1578 წელი.

⁵ იანიჩარი — **يانيچرى** (თურქულად „ახალი ჯარი“) ოსმალეთის იმპერიის რეგულარული ჯარის სახეობა. იანიჩართა კორპუსი ორგანიზებულ იქნა ორხანის მიერ 1330 წელს და გაუქმდა სულთან მამუდ II-ის დროს 1826 წელს. იანიჩრებმა დიდი როლი ითამაშეს ოსმალეთის სამხედრო ძლიერების განმტკიცებისა და ახალი ტერიტორიების დაპყრობის საქმეში. ასევე არანაკლებ მნიშვნელოვანი როლი ითამაშეს იანიჩრებმა XVII—XVIII საუკუნეებში ოსმალეთის ძლიერების დაცემა-დაქვეითების საქმეშიც.

⁶ ბოლქი — **بولک** — ასეულს ნიშნავს.

⁷ ვალი — **والى** — პროვინცია (ვილაიეთის) გამგებელი, მმართველი.

⁸ დერვიშ დაშა — ოსმალური წყაროების მიხედვით, 1568—1569 წ. იყო დამასკოს, ხოლო 1570—1571 წ. ალემოს ბეგლარბეგის თანამდებობაზე. 1575—1576 წ. იგი დიარბექირის ვალია. იბრაჰიმ ფეხევის ცნობით, დერვიშ დაშა დედამისის დიდი ძმა იყო. **تاریخ آذربایجان** II, გვ. 41, იბრაჰიმ ფეხევის ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, გვ. 112—113).

⁹ მეჯითაბ ზადე აქმედ დაშა — ოსმალური წყაროების მიხედვით, საკანცელარიო საქმეებში თავი გამოიჩინა და მალე იანჩართა მდივანი გახდა. 1558 წელს მთავარი დევდერდარის თანამდებობა მიიღო. იგი სხვადასხვა დროს იყო მარაშის, ალემოსა და დიარბექირის ბეგლარბეგის თანამდებობაზე. გარდაიცვალა დაახლოებით 1582 წლის შემდეგ ხანებში. (იბრაჰიმ ფეხევის ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, გვ. 114).

¹⁰ ყარაამანიის ვილაიეთი — იგივეა, რაც კონია ვილაიეთი. „თურქულ საისტორიო მწერლობაში კონიის ვილაიეთი დიდხანს ყარაამანიის სახელით იყო ცნობილი. საქმე იმაშია, რომ სელჩუკიანი თურქების სახელმწიფოს ნანგრევებზე აღმოცენებულ ფეოდალურ სამთაფროთა შორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი ყარაამანიანთა დინასტიის სამთაფროს ეჭირა, რომელიც ცენტრალური ანატოლიის სამხრეთ ნაწილში. (თანამედროვე თურქეთის კონიის ვილაიეთის ტერიტო-

რიაზე) მდებარეობდა. ამ სამთავროს ეწოდა დინასტიის დამაარსებლის, ძლიერი ფეოდალის ყაფიას მანის სახელი. ხოლო სამთავროს დინასტიის გამგრძელებელნი ყარამანის-ძეთა (Karaman oğulları), სახელით იყვნენ ცნობილნი. სამთავროს პოლიტიკური ცენტრი უმთავრესად ქალაქი ლარანდა იყო, თუმცა ერთ დროს ყარამანიანნი კონიაშიც ისხდნენ. შემდეგში, როდესაც XV საუკუნის მეორე ნახევარში, ოსმალებმა დაიმორჩილეს ყარამანიანნი და მათი სამთავრო საბოლოოდ შეუერთეს ოსმალეთს, ლარანდას ყარამანი ეწოდა, ხოლო ყარამანიანთა ქვეყანას Karaman eli, და კონიის ვილაიეთიც ყარამანის ვილაიეთად იხსენიებოდა...“ (ს. ჭიქია, ცნობა დიდი მოურავის უყანასკნელი დღეების შესახებ ოსმალეთში. აკად. მარის სახელობის ენის, ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ინსტიტუტის შრომათა კრებული, XIII, თბ. 1942, გვ. 210).

11 986 წლის მოპარამის თვე—1578 წლის 10 მარტი—8 აპრილი.

12 სკუტარი—სტამბოლის აზიური ნაწილი.

13 არტანი—ცნობილი გეოგრაფიული რაიონი სამხრეთ საქართველოში. მის შესახებ დაწვრილებით იხ. ს. ჭიქია, გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარი, წიგნი III, გამოკვლევა. თბ. 1958, გვ. 497—559;

14 ველისციხე—ცნობილი ისტორიული პუნქტია სამხრეთ საქართველოში. მისი ადგილმდებარეობისა და ისტორიული წარსულის შესახებ იხ. ს. ჭიქია, გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარი, წიგნი III, გვ. 531—532; ს. ჭიქია, იბრაჰიმ ფეჩევის ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, გვ. 112;

15 ახალიციხე—კონტექსტის მიხედვით, ველისციხის მახლობლად მდებარე გეოგრაფიული პუნქტი ჩანს. სამწუხაროდ, მას არ იხსენიებს „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარი“ და არც გურჯისტანის ვილაიეთის რუკაზეა აღნიშნული.

16 თიქმაქხანი—ყიზილბაშთა ლაშქრის სარდალი.

17 ჩილდირის ველი—მდებარეობს დაახლოებით ჩრდილის ციხის რაბათთან, რომელიც პროფ. ს. ჭიქიას დაკვირვებით თითქოს ჩრდილის ლავას ცენტრია (ს. ჭიქია, გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარი, III, გვ. 379. იხ. აგრეთვე „გურჯისტანის ვილაიეთის რუკა“).

18 ოზდემირ ოღლი ოსმან ფაშა—ახალგაზრდობიდანვე დაწინაურდა სასახლეში, 1568—1569 წ. სასახლის მთავარი მეჯარისა და უმცროსი მირახორის თანამდებობებზე მუშაობდა, შემდეგ წლებში იემენის ბეგლარბეგი იყო. მალე დიარბექირის ვალის თანამდებობა მიიღო. ირანელებთან ლაშქრობაში სარდლად იქნა დანიშნული. სარდლობის თანამდებობაზე ყოფნისას ძალიან გაითქვა სახელი. 1584 წელს სადრაზში გახდა. გარდაიცვალა 1585 წელს. (იხ. იბრაჰიმ ფეჩევის ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, გვ. 113—114);

19 ბაჰრამ ფაშა—სულთნის სასახლეში გაიზარდა. 1571—1572 წ. სახელმწიფო დავთარს განაგებდა. შემდეგ ბეგის თანამდებობა მიიღო. იყო არზრუქისა და დიარბექირის ბეგლარბეგი. 1579—1580 წ. იგი გაანთავისუფლეს ამ თანამდებობიდან და თბილისში გაგზავნეს, სადაც გარდაიცვალა კადეც (იხ. იბრაჰიმ ფეჩევის ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, გვ. 114);

20 აჰმედ ფაშა—წყაროების მიხედვით, კანცელარიის მწერლობიდან დაწინაურდა და იანიჩართა მდივანი გახდა. მალე მთავარი დეფთერდარის თანამდებობა მიიღო. შემდეგ, სხვადასხვა დროს იყო მარაშის, ალექოსისა და დიარბექირის ბეგლარბეგი (იხ. იბრაჰიმ ფეჩევის ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, გვ. 114);

21 მანუჩარი—დედისმედიისა და ქაიხოსრო ათაბაგის ძე. იგი აქტიურად იბრძოდა სამცხეში ოსმალთა მიტაცების წინააღმდეგ. გამაჰმადიანების შემდეგ მუსტაფა ფაშას სახელით იყო ცნობილი (იხ. სამი ისტორიული ქრონიკა, გამოცემული ექ. თაყაიშვილის მიერ, თბ., 1890); სამხრეთ საქართველოს ისტორიის მასალები (XV—XVI სს.) ტექსტების პუბლიკაცია, გამოკვლევები და საიუბლეები ქრ. შარაშიძისა, თბ., 1961. იბრაჰიმ ფეჩევის ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, გვ. 114—115; ეგნატაშვილი პერი, ახალი ქართლის ცხოვრება, ივ ჩავახიშვილის წინასიტყვაობითა და რედაქციით, თბ., 1940; მ. სვანიძე, ლალა მუსტაფა ფაშას ლაშქრობა ამიერკავკასიაში, გვ. 382—400; გ. ტივაძე, სამცხე-საათაბაგოს ბრძოლა თურქ დამპყრობთა წინააღმდეგ. გაზ. „ლიტერატურა და ხელოვნება“, 1949 წლის 46, 47 და 48 ნომრებში (20.XI, 27.XI 4.XII).

22 ქაიხოსრო—ქაიხოსრო II ათაბაგი (1522—1573).

23 ყვარყვარე—ყვარყვარე IV. ქაიხოსრო II ათაბაგის შვილი (ათაბაგობდა 1574—1581 წწ.).

24 ალთუნ ყალა—ცნობილი ისტორიული პუნქტი სამხრეთ საქართველოში. იხ. გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარი. წიგნი III, გვ. 153; ს. ჭიქია, მე-18 საუკუნის თურქული

დოკუმენტი იქროს ციხის შესახებ. თუ შრომები, ტ. 91. აღმოსავლეთმცოდნეობის სერია, თბ.ჯ. 1960. გვ. 161—185;

25 სანჯაყი—თურქ. Sancak, დროშა, Sancaklık. სადროშო—ოსმალეთის იმპერიის ადმინისტრაციული ერთეული, ვილაიეთის შემადგენელი ნაწილი.

26 ხასი—ოსმალური მიწისმფლობელობის ერთ-ერთი თორმა. მიწას ნაკვეთს, რომლის წლიური შემოსავალი 99.999 ახანაზე მეტი იყო, ხასი ეწოდებოდა.

27 ჯუდად ალ-ახირის თვის მეოცე დღე—24 აგვისტო (1578 წ.).

28 დათუდ-ხანი—დაუთხანი, ლუარსაბის ძე, სიმონ I-ის ძმა, ქართლს განაგებდა 1562—1578 წლებში.

29 დუარსაბი—ქართლი; მეფე ლუარსაბ I (1530—1556).

30 ისქასაბი—სუეიანთა ირანის შაჰი თამაზ I („შაჰთაჰი“) (1524—1576);

31 ისლამის ქარი—იგულისხმება ოსმალეთის ლაშქარი.

32 რეაია—رايا არაბ. მრავლობითი, მხოლოდითი—رايه რაიედიე, ნიშნავს ოსმალეთის სახელმწიფოს ქვეშევრდომს, რომელიც იხდის გადასახადებს. რეაიაში იგულისხმება ოსმალეთის იმპერიის მწარმოებელი საზოგადოება, გლეხობა.

33 კაბუტი—მდინარე იორი. (იხ. იბრაჰიმ ფაჩევის ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, გვ. 122—124);

34 ალექსანდრე ლევან ხანის ძე—კახეთის მეფე ალექსანდრე (1574—1605).

35 ზაგეშის გამგედიელი—იგულისხმება კახეთის მეფე. ზაგეში კახეთის ერთ-ერთი ქალაქი იყო, რომელსაც საზაროც ეწოდებოდა. ოსმალურ წყაროებში მოლიანად კახეთის აღმნიშვნელად აშთაზე ზაგეში იხსენიება. (იხ. იბრაჰიმ ფაჩევის ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, გვ. 116);

36 ჯუდად ალ-ახირის 27-ე დღე—31 აგვისტო (1578 წ.).

37 განიკი—მდინარე ალაზანი. (იხ. იბრაჰიმ ფაჩევის ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, გვ. 122);

38 სიფაქი—ოსმალური დეოდატორი ლაშქრის ერთ-ერთი სახეობა.

39 შერქის ციხე—ერთ-ერთი ციხეა ქალაქ აზერბაიჯანში, დღევანდელი ნუხა.

40 ჯაღში—جاغۇ ნაუშები თანადეობს ლაშქარში ადელტანტებისა და სხვა რომელიმე სწავლულ ან თანამდებობა პირთა მოქალაქის შემსრულებელნი იყვნენ.

41 ტორტაქე—გარევედო საზღვრო თანადეობა ყაზახანთა ლაშქარში.

42 ჯაღი—ჯაღ ლანთა—აქვია ოღლახი სიტყვა იტყვიტ ნიშნავს არამტლიბან, უცხოელ, რომელიც შეგვებს, ოსმალეთის იმპერიაში აქვია ოღლახს ეძახდნენ ანიჩართა კორპუსისა და სხვა ჯარებში ად ეტხი გეყნიდან მოყვანილ ქრისტიანთა ბავშვებს, რომლებსაც იანი-ხაოთა უმთავრებში ზრუნდნენ. ესები შემდეგში იანიჩარია რიცებს აყვებდნენ.

43 დოღლა—ოსმალეთის ლაშქარში დაწესებული საგანგებო ულუყა.

44 კაბაბი—თვის მეცხრე დღე—11 სექტემბერი (1578 წ.).

45 კოქში—ქალაქი შირვანში.

46 დეშო ყაფუ—(თურქ.—რჩინის კარი) ქალაქი დარუბანდი, დარუბანდის კარი.

47 სულტენი—ალანის რელიგიის ერთ-ერთი მიდრისარეობა ქმდეცრები. სულტენა ოსმალეთის ოსმალური სარწმუნოება იყო.

48 მათობესა—ელფეეჯიეი—სულთნის სასახლის მადართა ერთ სახეობა, რომელიც ეტენობაში ანთა გამოყენებულ იყოლებოდა.

49 დეშო დარ—ოსმალეთის იმპერიაში სათანადო საქმეები გამგებელი.

50 ფან წლის შაბანის თვის მეექვსე დღე—1578 წლის ოქტომბერი.

51 სიმონს ლუარსაბის ძე—ქართლი მეფე სიმონ I (1136—1601).

52 ალამეთის ციხე—მიუღვამელი ციხე-სიმაგრე ჩრდილოეთ ირანში, ყაზვინის ახლოს.

53 ნოჭამედ ხოდაბანდე—სუეიანთა ირანის შაჰი (1578—1587).

54 რაზანის თვის 21—ნოემბრის 20 (1578 წ.).

55 შეშახის ციხე—შეშახი, შირვანის სახანოს დედაქალაქი.

56 შერეფ-ხას ბიტლისი—XVI საუკუნის სპარსულენოვანი ისტორიკოგრაფიის ერთ-ერთი ცნობილი წარმომადგენელი. იგი ტურაების ისტორიის—„შარაფ-ნამეს“ ავტორია. იხ. კ. ტაბატაბაი, შერეფ-ხან ბიტლისის ცნობები საქართველოს შესახებ, „კავკასიურ-ახლოაღმოსავლური გრებულო“, II, თბ., 1962, გვ. 159—188; Шараф-Хан ибн Шамсаддин Бидлиси, Шараф-наме, т. I. Перевод, предисловие, примечания и приложения Е. И. Васильевой. М., 1967.

- 57 სულთან სულეიმანი—ოსმალეთის სახელგანთქმული სულთანი (1520 — 1566); რომლის დროსაც სახელმწიფომ თავისი ძლიერების წინაშე მიიღწია.
- 58 987 წლის ჯემადა ალ-ახირის თვის დასაწყისი—1579 წლის ივნისი—ივრელი.
- 59 ზემოხსენებულ თვის 15-ე დღე—10 ივლისი (1579 წ.).
- 60 ჯემადა ალ-ახირის თვის ბოლო რიცხვები—ივლისის ბოლო რიცხვები (1579 წ.).
- 61 წმინდა ეფთვია—ამა თვის სათავეებზე ეძღვნა სასულიერო პირის მიერ სწავლების გამოცემას რელიგიური რიტუალის შესრულება.
- 62 შარბორანი—**میرمیران** იგივე რაც ბეგლარბეგი.
- 63 რამაზანის თვის შუალო რიცხვები—ნოემბრის დამდეგი (1579 წ.).
- 64 ჯემადა ალ-ახირი—ივლისის ბოლო რიცხვები (1579 წ.).
- 65 აზაიცი—იგივე აზოცი (შავ ზღვასთან).
- 66 ზღვის გადაღდასობა—ადმირალის თანამდებობა.
- 67 შაბანის თვის მესამე დღე—7 ივლისი (1579).

سرداری آلا مصطفى پاشا بسفر عجم

عجم شاهی اسماعیلدن مقدا مغیر صلح بعض حرکت صدور ایتمکله اوزرینه سفر اولنمق ملحوظ ایکن ارزن روم طرفندن بلاد عجمده اختلال وقوعی عرض اولنمغله تأکید اعزه ایدوب وزیر سنان پاشا بغداد طرفندن و آلا مصطفى پاشا ارزن روم طرفندن ارسال اولنمق اوزره ایکن دخی استانبولدن چیقماندن سردارلرک اراسنده مخالفت و شقاق ظهور ایتمکله اول عزیمت فسخ اولنوب ۹۸۵ ده آلا مصطفى پاشا مستقلا عجم سفرینه سردار نصب وبش بیک یکمچری و بر قاچ بیک بلوک خلقی و دیاربکر وائی درویش پاشا ایالتی عسکری ایله وارزن روم وائی بهرام پاشا و مرعش بکر بکیسی دویتاب زاده احمد پاشا و حلب بکر بکیسی بوسنوی محمد پاشا و قرمان بکر بکیسی کوزلجه محمد پاشا ایلتیری عسکرلری ایله سفره مأمور قنندیلر ۹۸۶ محرمنده سردار اسکداره کچوب ارزن رومه وصول بولدقده امرانک صوابدیدلری اوزره ابتدا کرجستان فتحنه عزیمت و اردهانه وصولنده قزلباشه تابع محمود قخان ایالتندن وله قلعهسی بعده یکی قلعهسی فتح ایلدی بعدذلك چقر سعد حاکمی وقمق خان و قره خان و کنجه حاکمی امام قونلی خان و سائر جمعا طقوز نفر عجم خاندلری اوتوز بیک یاخود یکرمی بیک عسکر ایله چلدیر صحراسنه نزول و ذخیره جیلرد ایصال مضرت ایلدکلری خبری وصول بولمغله دیاربکر بکر بکیسی درویش پاشا ایالتی عسکری ایله انلرک اوزرینه ارسال اولندی ایریشوب جنکه باشلیدیلر درعقب اوزدهر اوعلی عثمان پاشا دخی ارسال اولندیکه اول وقت دیاربکر ایالتندن معزول ایدی تمام جنک قزشدیغی وقت ایریشوب آج قورد قیون سوریسنه صونار کبی قزلباشلره صوندی بو طرفدن سردار ارزن روم بکر بکیسی بهرام پاشایی ایالتی عسکری ایله و سابقا مرعش بکر بکیسی احمد پاشایی دخی متعاقبا ارسال ایتمش ایدی جمله سی ایریشوب قوشلق وقتندن یاتسویه دک جنک و آشوب ممتد اولدی بش بیک قزلباش مقتول وبش بیک اسیر اولوب عاقبت عسکر اسلامک اوکندن برطرفه چکلدیار امر سردار ایله چلدیر صحراسنده قزلباش سرلرندن منارلر ترتیب اولندی

كرجستان ملكهسى اولان ددهسمد نام عورت اوغلى منوجهرى التى بيك كرجى
 و بر مقدار ازناور عسكرى ايله ارسال و قنغى طرف غالب اولورسه اكا اتباع ايدهسز
 ديو امر ايتمش ايدى كئوب اهل اسلامك غلبهسنى مشاهده ايلدكده منوجهر كئوب
 عرض اطاعت ايلدى سردار اكا اكرام ايدوب خلعت كيديردى و قزلباشدن اخذ
 اولنان طبل و علملى و يردى بعده اردهان بكى عبدالرحمانى ارسال ايدوب جلدير
 و تومك و خرتيز و آخل كللك نام حصونى فتح و تسخير ايلدى ذكر اولنان
 منوجهر ملوك كرجستانك عطمانسندن اولوب باباسى كيخسرو هلاك اولدقده كندو
 و برادرى غورغور كوچك قالديلر انالرى ددهسمد امور مملكت نظامنه قيام كوستروب
 التون قله پادشاهى ديو مشهوره اولدى منوجهر برادرى غورغور ايله حضور سرداره
 كئوب شرف اسلام ايله مشرف اولدقترنده فوق الغايه التفات و اكرامه مظهر اولديلر
 منوجهرى مصطفى و برادرى غورغورى دخى اهل اسلام اسماسندن براسم ايله تسميه ايدوب
 مصطفىه ارغور سنجاغى و برادرينه اولتى سنجاغى توجيه و انالرينه اوچ بيوك قله يى
 خاص تعيين و سائر مملكتلرينى ضبط ايلدى بعده اول محندن ارتحال و دارالملك
 كرجستان اولان تفليس شهرينه وصول بولدى وصولى جمادى الاخره نك ايك رمنجى
 اكونى وقوع بولمشدر شهر مزبورى سكاينندن خالى بولمغه بى جنك و جدال ضبط
 ايلديلر مقدما انك پادشاهى اولان داود خان بن لوارصاب طهماسبه اتباع و زعملرنجه
 سلامه كاوب شه اكا ناج كيديرمش ايدى بودغه عسكراسلامك توجهلرندن خبردار
 اولوب رعايهسنى طاعره اجلا و كندوسى شاه طرفنه اتجا ايدوب شهرى بوش براقمش
 يدى صولاق فرهاد پاشزاده محمدبك كه قسطنطينى بكى ايدى تفليس ايلتته والى
 انصب و نوازم محافظهسى تكميل و صغير و كبير بر مقدار طوب دخى براغوب
 اندن ارتحال و كره نهري عبور اولدى اندن صكره قابور نام نهر كنارنده برقاچ
 كون آرام و استراحت اولدى كرجستان ملوكنك اعظم و اشجعى اولان الكسندر
 بن لوند خان كه زكم حاكمى ايدى شاه طهماسب قزقرنداشنى تزوج ايتمش ايكن
 شاهدن تاج كيوب اطاعت ايتمهش ايدى سردار انك طرفنه خبر كوندروب اطاعته
 دعوت ايتدكده مخالفت ايتميوب جمادى الاخره نك يكرمى سكرنجى كرون اردويه
 وصول بولدى بانجمه اعيان استقبالنه چيتوب تعظيم ايله سردار اوتاغنه كتورديلر كماينبغى
 اكرام و ولايتنى بكار بكيلك رتبه سيله كندويه توجيه ايدوب الكسندر دخى سنوى
 بر مقدار مال و يرمكه التزام واردو ايله معا ارتحال ايلدى شروان حدودنده قانق نام
 نهره وصول بولندقده بر بلوك يكيچرى اشقينسى سردار اوتاغنه هجوم و عودت
 اولمغه ابرام ايلديلر سردار اشرى رفقه دفع ايدوب اندن صكره شاه محمدك وزيرى
 ايمير خان يكرمى بيك قزلباش ايله قيون كچدى نام معبردن نهر مذكورى عبور
 ايدوب عسكرى باصمق فكرنده اولديغى مسموع اولمغه سردار بنوب بنلى باصدى
 ايمير خان ايله بر مقدار عجم خلاص بولوب ماعداسنك كيمي قتل و اسير و كيمي
 غرق اولدى مقدما سردار الكسندر خانى كندينك اوچ بيك كرجى عسكرى و ميرزا
 على بك ولاغوش احمد بك و بره مقدار سپاهى ايله شكى قلهسى تسخيرينه ارسال
 ايتمش ايدى واروب اقرب ازمانده بالجمله لواحقى ايله تسخير ايدوب بر ائتاده انك
 دخى مزدهسى ورود ايلدى سردار اول ممالكى خدمتى مقابله سنده الكسندر خانك ارغلى
 ار كلا ميرزايه توجيه ايتدى بعدذلك سردار امر ايدوب عسكرك نصفى مرتبهسى
 نهري مرور ايلديلر لكن نهر طغيان اوزره اولمغه عظيم زحمت چكلىدى كيجه

آیرشد کده سردار دخی عبور ایلدی بری طرفده طوپ وجبه خانه و عسکرک نصفی
قالدقارنده مخالفت و عناد ایدوب مرعش بکار بکیسی مصطفی پاشایی کندو اوزر لرینه
سردار اختیار و رجوع مراد ایلدیلر صکره یکچیجری طائفه سی کیرو انلره مخالفت
وصوبی کچوب سرداره ملحق اولملری ایله سائری دخی بالضروره بالجمله عبور
ایتدیار سردار بواطاعتلری مقابله سنده یکچیجری طائفه سنه انعام و احسان ایدوب بش
نفرییا باشیلرینه چاوشلق و یوزنفره سپاهیلک والتمش نفره قوروجلق و بوسفرده
بولنان یکچیجریلردن هرکیمک بلوغه ایرمیش اوغلی وار ایسه برر اچجه ایله عجم
اوغلانغی و نابالغ اولنلرینه برر فودله ویردی بعده کوچوب رجبک طقوزنجی کون
ارشه وصول بولدیار اردوده قحط وار ایدی ارشده مستوفی ذخیره بولنوب اون سکر
کون انده مکث و برایلق ذخیره تدارک اولندی عسکرک عددی اتباع و مواش ایله
یوز بیکه بالغ اولوردی ارش شهرینه متصل بر باغچه نیک اشجاری قطع وبر هفته
ایچنده اطرافنه سورو درت قلعه بنا و اوچ قپو قونیلوب اطرافنه خندق حفر و بر
مقدار ضربزن طوپلر وضع و محافظه سنه صاروخان بکی قیطاس بک نصب و مومی
ایله ارشر بکار بکیسی قیلندی دمر قپو خاقی سنی اولملری ایله بو اثناده قزلباش
طرفندن اوزر لرینه حاکم اولان چراخ بکی اخذ و اوچیوز نفر اتبا عنی قتل ورؤس
مقطوعه ایله چراغ بکنی حضور سرداره کتوردیار کلنلرک اعیاننه خلعتلر الباس
و قلعه یه محافظ نصب و چراغ بک قتل اولندی شروان ممالکی تمام فتح اولندقدن
صکره سردار اول ولایته اوردمر اوغلی عثمان پاشایی شجاعت و نجابتنه بناء وانی نصب
و وزارت توجیهی ایله بکام و ایالتی سنجاقلرینی برر مستحق کیمسه یه توجیه خصوصنی
کندویه سپارش و التمش التی پاره طوپ و ضربزن و یوز سکران صندوق جبه خانه
کند و یه تسلیم ایدوب باننده بیک یکچیجری و بالجمله یسار عاوفه جیلرینی التی
آیه دک علوفه لری ایله وارزن رومک یمین و یسار بنوکلرینی واردهان عسکرینی
الیتویوب یکیدن دخی اوچ بیک شروان قوئی یازدی و اردو دفتر داری نصب ایلدی
محصولات شروان اول وقت همان یالکز خزینه عامر یه تخمینا ایکیوز یوک اچجه مقداری
کتوردی بعدذک ۹۸۶ شعباننک التنجی کون سردار ارشدن ارتحال و قانق نهری
اوزرینه مد اونان جسردن عبور و سکر کوندن صکره سلطانجق مر حله سنه
نزول اثناسنده الکسندر اوغلی ارکلا میرزایه که قولاغورلق خدمتنده ایدی ولایتنه
عودت ایتمک اوزره اذن ویردی اول محامده طاغستان حاکمی شمخال اردویه کلوب
بالجمله اعیان استقبال و اکرام ایله کتوروب اوتاغ سرداره ایندیردیار سردار اک مبالغه
اکرام و احترام ایدوب قفتان کیدیردی سابقا تقایس حاکمی سیمون بن لوارصاب که
طهماسب زمانندن بری الموت قلعه سنده قلعه بند ایدی محمد خدابنده انی اطلاق
و تفلیسی لواحقی ایله طرفندن اکا توجیه و سردار فتحنه مشغول ایکن ارسال ایلمش
ایدی کلوب باشنه بروافر کرجی از نورلری جمع و عسکر اسلام عودت ایتد کده
یول اوزرنده بعض دربندلری سد و نیجه احمال و ائقال و دواب ورجالی نهب
و غارت و اهل اسلامه کلی ایصال خسارت ایلدیار سردار کلوب تفلیسده بش کون
مکث و آرام ایلد کدن صکره ارتحال و کوری قلعه سنه نزول و انک محافظه سنی
کردی حسین بکه سپارس و ایچنه التمش یکچیجری و بر مقدار عسکر دخی وضع
ایلدی بومنزله عظیم قار یاغوب صفوقدن چوق طوار و آدم هلاک اولدی اندن ارتحال
و مشقت عظیمه ایله رمضان شریفک بکرمی برنجی کونی ارزن روم مشتاسنه وصول

بولندی او طوردقوردن ماعدا يوز اوتوز مرحله تعداد اولنمشدر پاشالره و بکلره قيشالار
 تعيين و هربرينه مشتالرينه کتمکه اذن ويريلوب روم ايلي بکلر بکيسي محمود پاشا
 پاسين اباد محافظه سنه تعيين اولندی بو طرفده شروان بکلر بکيسي اوزدمر اوغلي
 عثمان پاشا سردار کتدکدن صکره ياننده اولان اون بيک عسکردن بر مقدار آدم
 انتخاب وارش بکار بکيسي قيطاس پاشا ايله اتفاق ايدوب ارش قربنده کر نهری اوزرينه
 مداولنان جسردن عبور وقره باغک وافر قرا و قصبانتي نهب و غارت و غنائم موفوره ايله
 عودت ايدوب عثمان پاشا دارالملک شروان اولان شماخی قلعه سی محافظه سنه کندی
 سابقا قزلباش طرفندن شماخی حاکی اولان ارش خان قره باغدن بر مقدار اشقيا
 جمع و کندويه قصد اوزره اولدغندن خبردار اولوب بو ائنده امام قولی خان
 و ايمير زن و سائر بر قاچ خانلر اون بش بيک قزلباش ايله ارش قلعه سنه قصد
 ايلدیلر ارش محافظی قيطاس بك متهورانه حرکت ايدوب براز آدم ايله قارشولدی
 و جنکده کندوسی نابود اولوب عسکردن دخی عمری اوزون اولدیر نجات بولدی
 اقلباش کابو ارش قلعه سنی ايچنده اولان مهمات وافر ايله اخذ ايلدیلر اندن صکره
 ارش خان يکرمی بش بيک قزلباش ايله ساليان حصنی مقابلندن نهری عبور و عثمان
 پاشا اوزرينه هجوم ایلدی پاشای دليرانلری قارشولوب ايکی کون صباحدن اخشامه دک
 اوچنجی کون دخی ايکندی و قتنه دک جنک ایلدی لکن قزلباش چوق اولوب پی
 ندر پی امدادلری دخی ايرشمکه اهل اسلام غایت بی تاب وتوان اولوب انزاهه قریب
 اولمشار ایدی مقده سردار قریم خانی محمد کرایه عسکر اسلام ايله معا بولنما
 سیچون خبر کوندرمش ایدی لکن مشارالیهک مانع قویسی ظهور ایتمکنه اجابت ممکن
 اولمیوب برادری عادل کرای و سعادت کرای و اوغلی مبارک کرای قرق بيک تاتار
 صبار قتر ايله ارسال ایتمش ایدی يوم مزبورده عسکر اسلام انزاهه يوز طوتمشار
 ايکن لاعن قصد تاتار عسکری محل معرکه يه ايريشوب هجوم ایتدکلرنده قزلباشلر
 متهم اولوب اولکی کونلرده قریلانندن ماعدا اون بيک قزلباش قلیچدن کچوب سردارلری
 ارش خان کرفقار و امراسندن اکثری کیمی اسیر و کیمی مقتول و بالجمله اموال
 و اشیا لری اغتنم اولندی ارش خان عثمان پاشا امری ايله صبرايعنی الی بغلو قتل
 اولوب بوندن صکره بقیة السیوف قزلباشلر ارش خان و سائر قزلباش امراسنک خیمه لری
 و حرملری و اغرلقلری ايله بر محاصره تجمع ایتدکلری خبر النمغله عثمان پاشا
 امری اینه عدل کرای خان نهری کچوب محل مرقومه وصول بولدی و اوچ بيک
 التیوز يکرمی قزلباشی قلیچدن کچوروب ايکی بيک دوه يوکی اغرلق و ارش خانک
 خزینه سنی و خانولری و جاریه لری و بر کوچک اوغلنی و سائر امر انک بالجمله
 اشیا و حرملرنی اغتنم ايدوب بعده عدل کرای و غازی کرای ايله اون بش بيک
 تاتار عثمان پاشاک ياننده قالدیلر ماعداسی بالجمله خان و کیلی حاجی مصطفى بك
 و خان زاده مبارک کرای ايله ولایتلرينه روانه اولدیلر بو انزمامک خبری شاهه
 وصول بولدقده وزیرى ميرزا سلیمانی اوغلی حمزه ميرزا و دولتته تسلط اوزره اولان
 زوجه سی ايله که حمزه نك والده سیدر اخن انتقم ایچون شماخی محاصره سته ارسال
 ايدوب يانلرينه قرق بيک عسکر قوشدی کلوب شماخیده عثمان پاشایی محاصره
 ایلدیلر کاه اچقدن و کاه وراء جداردن اولان جنک ندره يکرمی بيک قدر عجم
 قلیچدن کچدی بو ائندرده عادل کرای عسکر تاتار ايله اول حوالیده کشت و کنار اوزره
 ایدیلر عثمان پاشا انک طرفنه قزلباش عسکری کلدیکنک خبرنی یازوب کوندردی

قزلباشلر اولاغی طوتوب احواله واقف اولدقلرنده محاصره بی براغوب تاتار عسکری
 اوزرلرینه کتدیلمر محمود اباد نام قصبه صحراسنده ملاقی اولوب اوچ کون محاربه دن
 صکره عسکر تاتار منهزم وعادل کرای وبرادری غازی کرای برنیجه اتباعدری ایله
 کرفتار اولدیلمر بو خبر موحتش عثمان پاشانک مسموعی اولدقده همان برکیجه
 شماخی قلعه سنده اولان بالجمله مهماتی الوب اندن متین اولان دمور قیو قلعه سنه
 ارتحال ایلدی زیرا ولایت طاغستانه قریب اولمغله ذخیره تدارکی اسان ایدی بو وقایعک
 مجموعی سردار ارزن رومده ایکن ظپور ایتمشدر اول اثناده وقوعبولان اموردن
 بریسی دخی نخجوان حاکمی و کردستان تاریخی مؤلفی شرفخاک بدلیسنت اطاعت
 ایتدوکیدر که مومی الیهک پدری شمس الدین اباعن جدبیدیس حاکمی اولوب دولت
 علیه اطاعت اوزره ایکن برسیدن سلطان سلیمان حضرتلرندن روگردان اولوب
 شاهه اتباع ایلدی شاه اکاتاج کیدیردی شرفخان اول وقت عجمده قالوب بعض مناصبه
 دور ایده رک عاقبت نخجوان حاکمی اولدی بو اثناده سردار انک طرفنه خبر ارسال
 و اطاعته دعوت ایتدکده اهل و عیالی ایله کنوب اتباع ایلدی الباس خلعت واحسان
 سیف مرصع ایله اکرام و ملک موروثی اولان بدلیس ایالتی کندویه توجیه اولندی
 مقدا سردار ظفر شعار بغداد بکلیر بکیسی حسین پاشا و شهرزور بکلیر بکیسی
 شمس الدین پاشا زاده محمود پاشایه امرلر ارسال ایتمش ایدی که ایالتلری عسکرلری
 ایله واروب دیناور نواحیسنی غارت ایله لر مومی الیهما حسب الامر اول طرفه واروب
 قتل و نهب و تخریب ایده رک تاقزوینه برمرحله قاله جمجام نام محله دک وصول وانده
 غنائم بی شمار ایله قفول ایلدیلر ۹۸۷ جمادی الاولیسی اوائلنده عساگر منصوره کیرو
 سردار اردوسنه جمع اولوب یکیدن انطولی بکلیر بکیسی خدام جعفر پاشا و شام
 بکلیر بکیسی وزیر اعظم محمد پاشا و طویل اوغلی حسن پاشا وبصره دن معزول
 رضوان پاشا ولحسادن معزول اسکندر پاشا زاده احمد پاشا بالجمله کلوب معسکر
 سرداره ملحق اولدیلمر پس سردار اکرم شهرمزبورک اون بشنجی کون مشتی ارزن
 رومدن چیقوب حسن قلعه و چوبان کبرسی و خراسان بابا و صوغانلو یایلاق اوزرلرندن
 جمادی الاخره غره سنده قارص صحراسنه نزول و حسب الامر قارص قلعه سنی تعمیره
 مباشرت ایلدی مقدا ارزن رومدن چیقدیغی اثناده مرعش بکلیر بکیسی مصطفی
 پاشایی اون ایکی بیگ عسکر ایله تفلیسه مهمات و ذخیره کوندیرمه تعیین وارسال
 ایلمش ایدی مومی الیه وصول بولوب قرق کون انده مکث و آرام و اطراف و اکناه
 اقلر صالوب غنائم بی شمار اخذ ایلدی بعده تفلیسه اولان عسکر چوق زمن محاصره
 چکمکه زبون اولوب یرلرینه توانا عسکر وضع اولنمق لازم ومهم اولمغین مصطفی
 پاشا یاننمه اولان امرادن قاسم بکی و حمید ایلی و سمندره و عربکی و چورم بکلرینی
 بشیوز آدم اده براغوب کندوسی عودت ایدیجک قاسم بک الی نفر مقداری آدم
 ایله قالوب ماعدا بالجمله براقدیغی آدم فرار ایتدیلمر مصطفی پاشا حضور سرداره
 کلوب احوالی افاده ایتدکده نحمدن معزول احمد پاشایی برمقدار منتحب عسکر
 ایله تفلیسه ذخیره ایصالی ایچون مامور قیلدی مومی الیه یولده کیدرکن بردر بندده
 کرجی اشقیاسی یولنه چیقوب محکم دوکشدیلمر احمد پاشانک اکثر اتباعی مقتول
 و کندوسی مجروح اولمشلر ایکن ینه منهزم اولمیوب تفلیسه داخل و ذخیره نک
 ناف اولاندن ماعداسنی ایصال ایلدی بو طرفده سردار احمد پاشانک وصولندن
 خبراله مدیغندن اندیشه یه دوشوب برقات ذخیره دخی ارسال ایتمک ملاحظه سنده اولدی

و ایکی بیک یوک ذخیره تدارک و دیاربکر و ایسنه و اکراد بکلرینه کوتورمٹ تکلیف ایلدکده عذروپانه ایراد ایندیلر صکره شام بکیر بکیسی محمد پاشا و طویل اوغلی حسن پاشا بوخدمتی ادایه تعبد ایتمکله سردار حظ ایدوب اکا دعای خیر ایلدی و تقلیسی حاجی بک زاده احمد پاشایه توجیه و کتمکره تعبد ایلدوکی ایچون دیاربکر و ایسی بهرام پاشایی عزل ویرینه برادری رضوان پاشایی نصب ایلدی بونترک ایکیسی دخی قره شاهین مصطفی پاشانک اوغللریدر و الحاصل کیده جک عسکر نفیس و ایسی احمد پاشا مقدمه و رضون پاشا ایالتی عسکری ایله ساقه و اوزرلرینه حسن پاشا سردار نصب و ارسال اولندی بونلر ایکی بیک یوک ذخیره یی یولده نیجه نیجه کرچی اشقیاسنی فلیچدن کچوره رک سهولت ایله تقلیسه داخل اولدیلر حسن پاشا مور قلعه یه نظام ویرمک ایچون اوچ کون مکت ایدوب بعده عودت برله هنوز سردار عجبا تقلیسه وصول بولدیلمی دیو فکوره ایکن اون التی کونده وصول بولدی سردار کمال سرورندن حسن پاشایی اوتاع قیوسنده استقبل و معانقه و دعای خیر ایلدی بو خصوص حسن پاشانک شبابی وقتنده جلادت و حسن تدبیر ایله شهرت بولمسنه سبب اولدی و احمد پاشا برمدت تقلیس محافظه سنده قالدی طوقماق خان عسکر اسلام ذخیره جیلرینه ایصال مضرتدن خالی اولمدیغی سردار اکرمک مسموعی اولیجق اناطولی بکلر بکیسی خادم جعفر پاشایی اوتوز بیک عسکره باشبوغ و قرمان بکلر بکیسی محمد پاشا و روم ایلی بکلر بکیسی محمود پاشا و سابق دیاربکر بکلر بکیسی بهرام پاشایی معیتنه مامور و طوقماق خان غنله سنی دفع ایچون روان اوزرینه ارسال ایلدی اوچنجی کون روانه واصل اولدیلر طوقماق خان فرار ایلدی پس عسکر اسلام نالجمه اول نواحی یی غارت و تخریب ایندکدن صکره شهر روانی دخی بالکلیه غارت و اهلایسنک قلیجه کلنلرینی قتل و صیمنلرینی اسیر و غنائم بیسمار ایله اردویه عودت ایدوب ویریلان فتوای شریفه موجبنجه ائنان اسیرلری بیع ایلدیلر الده قائلردن ماعدا همان بکرمی بیک اسیریغ اولندی اولوقت روان اطرافنده اولان رعایا اکثری ارمنی ایلدیلر قارص قلعه سی بناسی و میرمیران ایچون سرای و درت جامع شریف و عسکری قیشالاری و مکتب انشاسنه مینشرت اولنوب بونترک جمله بنالری طقسان کونده تمام اولوب و جه اکمل اوزره بالجمه مهبت قلعه کورلدکدن صکره رمضان شریف غره سنده سردار قارصدن ارتحال ویدنجی کون پسین آباهه نزول و انده عسکره اذن برله ارزن رومه توجه ایلدی و وصولندن برکون مقدم وزیر اعظم محمد پاشایی طویلک فتوی خبری اردویه واصل اولدی که برکون مشارالیه سراینده ایکندی دیوانی ایدرکن بر مجنون آدم ایلر و کلدی چاوشلر دفعنه قادر اوله میوب بالآخره هجوم ایدوب وزیر اعظمی کوکسندن خنجر ایله اوردی و ایرتسی کون نسلیم جن شیرین ایلدی مجنونی قتل ایندیلر یرینه رستم پاشانک صهری احمد پاشا وزیر اعظم اولوب وزارت ثانیه یه سردار اکرم لالا مصطفی پاشا متعین اولمغله بوننان اعین وارکن تبریک ایندیلر مقدهما طرف شیریاریدن قریم خانی محمد کرابه شروان مهاکنکه وارمق اوزره امر عالی ارسال بیورلمش ایدی مشارالیه جمادی الاخره ده عظم عسکر ایله باغچه سرایدن چیقوب ازاق سنجاق بکی اون بیک تاتار ایله عثمان پاشایه ذخیره تدارکی ایچون ایدویه کوندردی مومی الیه جنک و حرب امورینه واقف شجیع و صاحب رای کیمسه اولمغله عثمان پاشا انی شروانه حاکم نصب و بحر شروان قبودانغنی ضم ایندی بغده شعبانک اون بشنجی کون تاتار خان دخی باغچه سرایدن

یتمش شنجی منزله ایریشوب عثمان پشایه ملاقی اولدی وابتدا شماخی قلعه سنی قزلباشدن استرداد ایچون بر مقدار عسکر تعیین وارسال ایلدیلر واروب محافظی اولان منزله لران حاکمی محمد خانی بالجمله اتباعی ایله قتل و قلعه یی تسخیر ایتدیلر بعده بر مقدار بازار دخی باکویه کوندروب ایچنده بولنان قزلباشلر قلیچدن کچورلدی اندن صکره پاشی دلیر خان عالیشان ایله معا شماخی یه واردیلر اندن کر نپرینی کچوب بون حوالیده اولان قزلباش مهماننه بلوک بلوک عسکرلر ارسال ایندیلر تاقریل اغجه دنک وصول وتمام مرتبه نهب و تخریب و احراق و بی نپایه قزلباش قتل و غنائم بی شمار یله عهدت ایلدیلر بعده عثمان پاشا خان اتباعندن لاجین اغا نام کیمسه بی تمشیر ایچون ارزن رومده سرداره ارسال ایلدی وصولنده یاننه بر چاوش قوشیلوب در دولتله کوبدرلدی.